

## Nedeľa v prospech človeka – jednotlivca, rodiny a spoločnosti

*Mgr. Mária Guregová, Fórum pre verejné otázky*

Vo svojom príspevku sa zameriam na tieto témy:

- význam voľnej nedele v dnešnom európskom i kresťanskom priestore
- najnovšie občianske, spoločenské i politické aktivity smerujúce k ochrane nedele ako dňa pracovného pokoja v Európe (Európskej únii).

Na začiatku - skôr ako sa dostanem k týmto témam - chcem upriamiť vašu pozornosť na niektoré javy, ktoré charakterizujú dnešnú európsku spoločnosť, a ktoré vysielajú varovný signál.

Spomeniem (aspoň) tieto:

- Spoločnosť dneška je zneistená, stratila pocit ekonomickej istoty a zmieta sa v neistote o charakter budúcnosti. Doterajší európsky i americký hodnotový systém, založený na neprimeranom zisku a úspechu, vo svojom dôsledku vyprodukoval prvky nestability svetového ekonomického systému. Svetová hospodárska kríza tak odhalila veľkú krízu morálnych hodnôt spoločnosti.
- Zisk a úspech, dlhodobo presadzovaný hlavne médiami, ovplyvnili hodnotový systém širokého spektra spoločenského života, a tomuto tlaku neodolali ani mnohí kresťania.
- Zviditeľňujú a pretláčajú sa na povrch nové rysy európskej civilizácie – „nároková civilizácia“ – „ja si nárokuje, ja mám na to právo“, mnohokrát bez adekvátneho prínosu do spoločného koša. V našej spoločnosti: nemáme núdzu o takéto príklady, jedná sa o neprimerané odmeny, astronomické platy špecifických skupín, pôžitky a podobne.
- Slovo hazard sa objavuje tam, kde sa doteraz objavovalo slovo zodpovednosť. Napr. (hazardný prístup ku životu – k telu či duši), morálny a finančný hazard: v ekonomike, v politike, ...
- Existuje tu apatia a ľahostajnosť ku kultúrnemu a duchovnému dedičstvu otcov, k budúcim generáciám. Najdôležitejšie je „užiť si teraz.“
- Novodobé myšlienkové prúdy - a bohužiaľ sú už viditeľné - ktoré hlásajú, že nevieme kto a čo je človek a preto potrebujeme diskutovať a dohodnúť sa na definícii človeka, a od kedy je človek človekom (aktivisti pro choice). Opovážlivosť? Pýcha?

Verejnosť vníma kresťanstvo cez životné postoje a prezentované názory veriacich, cez ich reakciu na aktuálne problémy spoločnosti.

V dnešnom sekularizovanom svete kultúry a spoločenského života sa vyžaduje od veriacich nielen odvaha prezentovať jasný kresťanský postoj/názor na aktuálne témy, ale vyžaduje sa od veriacich, aby tento svoj kresťanský postoj jasne a zrozumiteľne vyargumentovali. To vyžaduje ochotu neustále sa vzdelávať a investovať do osobnej duchovnej formácie.

Teraz sa vrátime ku našej téme o nedeli, jej prežívaní i slávení a tiež aj ku dňu pracovného pokoja.

Pre veriacich kresťanov má nedeľa iné postavenie ako ostatné dni v týždni.

Odcitujem len niekoľko častí z prameňov našej viery, ktoré sa týkajú slávania nedele.

Katechizmus Katolíckej cirkvi (KKC) hovorí, citujem: „*Pánov deň, deň zmŕtvychvstania, deň kresťanov, to je náš deň. Pánov sa volá aj preto, lebo v tento deň Pán vystúpil ako víťaz k Otcovi...*“ 1)

„*Nedeľa je v najplnšom zmysle slova dňom liturgického zhromaždenia, dňom, keď sa veriaci zhromažďujú, aby počúvali Božie slovo a zúčastnili sa na Eucharistii, a tak slávili pamiatku umučenia, zmŕtvychvstania a slávy Pána Ježiša a vzdávali vďaky Bohu, ktorý ich vzkriesením Ježiša Krista zmŕtvych znovuzrodil pre živú nádej*“ 2)

„*Keď teda rozjímame, /Kriste/, o slávnych podivuhodných skutkoch a zázračných znameniach, ktoré sa stali v tento svätý nedeľný deň tvojho svätého zmŕtvychvstania, hovoríme: Požehnaný je nedeľný deň, lebo v ňom sa začalo stvorenie,....vykúpenie sveta, ....obnovenie ľudského pokolenia ..... V ňom sa skvejú nebo i zem a celý vesmír sa naplnil svetlom. Požehnaný je Pánov deň, lebo v ňom boli stvorené brány raja, aby Adam a všetci vyhnaní mohli do neho bez obáv vstúpiť.*“ 3

Zo Starého zákona: „*Spomeň si na sobotný deň, aby si ho zasvätil. Šesť dní budeš pracovať a tvoriť všetky svoje diela, v siedmy deň je však sobota Pána, tvojho Boha. Vtedy nebudeš konať nijakú prácu ani ty, ani tvoj syn alebo tvoja dcéra, ani tvoj sluha alebo tvoja slúžka, ani tvoj dobytok, ani cudzinec, ktorý býva v tvojich bránach! Vtedy nebudeš konať nijakú prácu*“ (Ex 20, 8-10).

Len pre zaujímavosť slovo sobota nájdeme vo Svätom písme vo 161 veršoch, z nich v 56.-ich veršoch v Novom zákone.) 4)

Poznámka: Nedeľa v Novom zákone sa vyjadrovala ako prvý deň po židovskej sobote.

Generácie kresťanov pred nami sa zhromažďovali a slávili nedeľu ako deň Pána. Od 4. storočia bola nedeľa v európskom priestore dňom pracovného pokoja, niektoré európske krajiny si pracovne voľno v nedeľu uchovali až dodnes, niektoré (prevážne podstkomunistické) pod vplyvom ideológií tento stav prerušili.

Poznámky: Nezanedbateľné sú príklady porušenia 7 dňového cyklu a jeho negatívne dôsledky. Napr. francúzska revolúcia, zaviedla až 10.tý deň odpočinku, zvieratá postupne hynuli, nevydržali 10 dňový cyklus, a tak ich donútili vrátiť sa späť ku 7 dňovému cyklu. V 4. storočí občiansky zákon Rímskej ríše uznal týždenný rytmus a nariadil, aby "v deň slnka" sudcovia, obyvatelia miest a združenia rozličných remesiel prerušili prácu.

A aký je postoj veriacich v Európe ku nedeli?

Výstižne to pomenoval pápež Benedikt XVI. v homílii na sv. omši v Dóme sv. Štefana v septembri 2007 vo Viedni: „*Bez Pána a bez dňa, ktorý patrí Jemu, nie je možný skutočný život. Nedeľa sa v našej západnej spoločnosti zmenila na koniec týždňa, na voľný čas. Voľný čas, hlavne v zhone dnešnej doby, je úžasná a potrebná vec. Ale ak voľný čas v sebe nemá vnútorný stred, od ktorého sa odvíja to ostatné, potom sa z neho stáva iba prázdne miesto, ktoré nás neposilňuje a neobnovuje. Voľný čas musí mať vnútorný obsah – a tým je stretnutie Toho, ktorý je naším pôvodcom a aj naším cieľom. Môj veľký predchodca na biskupskom sídle v Mníchove a Freisingu kardinál Faulhaber to raz vyjadril takto: „Daj duši svoju nedeľu a daj nedeli svoju dušu.“*

Apoštolský list Svätého Otca Jána Pavla II. biskupom, duchovenstvu a veriacim o svätení nedele začína týmito slovami: „*DEŇ PÁNA - ako sa nazývala nedeľa už od apoštolských čias - mal v dejinách Cirkvi vždy privilegovanú vážnosť pre svoju úzku súvislosť so samým jadrom kresťanského tajomstva. Nedeľa totiž v týždennom rytme času pripomína deň Kristovho vzkriesenia. Je to Veľká noc týždňa, v ktorej sa slávi Kristovo víťazstvo nad hriechom a nad smrťou, zavŕšenie prvého stvorenia a začiatok "nového stvorenia" (porov. 2Kor 5,17). Je to deň úctivej a vďačnej spomienky na prvý deň sveta a súčasne predobraz "posledného dňa"*

*očakávaného v činnej nádeji, keď Kristus príde v sláve (porov. Sk 1,11; 1Sol 4,13-17) a "urobí všetko nové" (porov. Zj 21,5). ...*<sup>5)</sup>

Aj na Slovensku sa stretávame s prístupom jednotlivcov - a nie je ich málo - ktorí nedeľu prežívajú iba ako jeden deň v týždni. Akosi sme si zvykli (vrátane veriacich), že v našom štáte sú supermarkety v nedeľu otvorené, a nakupuje sa. Vo veľkých mestách nie sú ojedinelé prípady, že rodiny sa v nedeľu vyberú na „kultúrny“ výlet do supermarketu. Skutočnosť, že predavači, prevažne predavačky, musia byť kvôli (aj kupujúcim) v práci, berieme za niečo tak samozrejme, že sa nad tým ani nepozastavíme, nanajvýš si zamrmlíme, že ich ľutujeme, no ale prečo si vybrali také zamestnanie?

Nuž, nebolo to vždy tak, vekovo starší si ešte pamätajú, že sa povinne pracovalo aj v sobotu a pritom obchody boli v nedeľu zavreté a stihlo sa nakúpiť. V niektorých európskych krajinách sú veľké obchody aj v súčasnosti v nedeľu zatvorené. Napríklad: Rakúsko, Nemecko, Švajčiarsko, Izrael (v sobotu sa zastaví život), s obmedzeniami v Poľsku a Chorvátsku.

Pracovná nedeľa **má negatívne dôsledky** na jednotlivca, rodinu i celú spoločnosť. Voľná nedeľa umožňuje zladiť pracovný čas s časom venovaným rodine, vplýva na zdravie pracovníkov, poskytuje priestor na realizáciu záľub, na posilnenie sociálnej spolupatričnosti, a veriacim poskytuje možnosť plného náboženského prežívania.

Už dnes sú čiastočne vytvorené podmienky tým, že v EÚ je legislatívne zabezpečené, že v nedeľu sú zatvorené všetky školy, nepracuje sa v štátnych i verejných inštitúciách.

Práve pre narastajúce negatíva nezosynchronizovaného pracovného času sa začala seriózna diskusia a otvoril sa problém voľnej nedele v Európe. Treba zdôrazniť, že problém voľnej nedele sa chápe širšie, nie je zúžený len na náboženskú oblasť, hľadajú sa riešenia v prospech človeka v modernej, sekularizovanej spoločnosti.

V tejto téme sa najťažšie bude hľadať konsenzus snád' u majiteľov obchodných centier. Často to totiž nie sú obchodníci samotní (napr. jedna veriaca má obchod v nákupnom centre a na otázku, prečo má otvorené v nedeľu, odpovedala, že takáto požiadavka je súčasťou podmienok prenájmu priestorov od majiteľa obchodného centra).

Obchodníkov by snád' bolo možné presvedčiť argumentom, že spokojní zamestnanci sú základom spokojnosti zákazníkov, teda v konečnom dôsledku aj zisku, ktorý naháňajú tým, že predavačky nútia byť v práci do deviatej večer. Ak predavačka skončí o šiestej, bude vedieť, že ešte môže mať večer pre seba, rodinu, priateľov, nebude prepracovaná a možno bude menej mrzutá, naopak bude milšia k zákazníkom. Tu je ale potrebné, aby obchodníci samotní vytvárali tlak na prenajímateľov obchodných priestorov, aby zmenili podmienky otváracích hodín.

Nakupovanie v nedeľu je výsledkom hektického života – cez týždeň totiž pri prehnanej až nezdravej pracovnej vyťaženejosti nie je ani čas na niektoré nákupy. Ak by sa brali ako nevyhnutnosť, posunuli by sa možno skôr na sobotu ako súčasť sobotných prác vyhradených pre domácnosť. Avšak nakupovanie je určitým spôsobom príjemnou aktivitou pre súčasnú konzumnú spoločnosť, preto sa možno nákupy posúvajú skôr k voľnočasovým ako pracovným aktivitám.

Ľudia si obchody otvorené v nedeľu možno paradoxne spájajú aj so slobodou, lebo za socializmu takéto vymoženosti neboli. Ale, ak ľudia niečo naozaj chcú kúpiť, dokážu to kúpiť aj v iných dňoch ako v nedeľu. Vedľajším efektom potom bude aj zmiernenie nezdravej pracovnej vyťaženejosti počas týždňa (do večera v práci a pod.), lebo ľudia budú musieť po pracovnej dobe stihnúť ešte nakúpiť.

Na tomto poli sa už urobili niektoré kroky. V Bruseli 20. júna 2011 bola vytvorená Európska aliancia za nedeľu (European Sunday Alliance). Zakladajúcu konferenciu organizoval Európsky hospodársky a sociálny výbor pod názvom: Pridaná hodnota synchronizovaného voľného času. Európsku alianciu za nedeľu (EAzN) tvorí sieť národných aliancií za nedeľu, odborov, občianskych i cirkevných organizácií z rôznych krajín, vrátane Slovenska. V pozícii pozorovateľov sú aj významné inštitúcie: COMECE, RENOVABIS, ....<sup>6)</sup>

Odcitujem časti zo základného vyhlásenia k vytvoreniu EAzN „Spoločne za primeranú pracovnú dobu“ (prevzaté zo slovenského prekladu). 7)

*„Nedeľa a primeraná pracovná doba majú zásadný význam pre občanov celej Európy. My, nižšie podpísaní veríme, že všetci občania Európskej únie majú nárok na primeranú pracovnú dobu, ktorá v zásade vylučuje práce neskoro večer, v noci, v dňoch pracovného pokoja, ako aj v nedeľu. Veríme, že súčasná legislatíva na úrovni EÚ a na vnútroštátnej úrovni musí zaisťovať väčšiu ochranu, zdravia, bezpečnosti, dôstojnosti každého človeka a podporovať zosúladenie pracovného a rodinného života. Domnievame sa, že by sa mali posilniť prostriedky pre sociálnu súdržnosť občanov EÚ.*

- **Ohrozené pracovné podmienky**

*Empirické štúdie dokazujú, že neštandardná pracovná doba spôsobuje odsynchronizovanie sociálneho rytmu, čo má negatívny vplyv na bezpečnosť a ochranu zdravia zamestnancov. Nepravidelné modely pracovnej doby (nepredvídateľné povinnosti podľa potreby, prerušovaná práca, práca na smeny, nesociálna pracovná doba ako práca v noci a cez víkendy) môžu viesť k zvýšeniu stresu a chorobám. Z tohto dôvodu dochádza k absentérstvu vyplývajúcemu zo silného pocitu nedostatku kontroly a vplyvu na vlastnú prácu a život. Ľudia zvyčajne pracujú v nedeľu alebo v nezvyčajnú dobu preto, že je to ich finančná odkázanosť, a nie dobrovoľná voľba. Nepravidelné modely pracovnej doby, najmä keď neposkytujú dostatočný počet odpracovaných hodín, sú hlavným zdrojom rastúceho fenoménu "chudobných v zamestnaní" (in-work pover) v Európe.*

- **Zosúladenie pracovného, rodinného a osobného života**

*V nedeľu majú rodičia a deti možnosť spoločne tráviť čas. Školy sú v tento deň zatvorené, pracovníci štátnej a verejnej správy zaiste nepracujú. Podľa smernice EÚ o ochrane mladých ľudí pri práci, nedeľa je v rámci týždňa už uznaná za deň odpočinku pre deti a mládež v EÚ. Práve nadmerná alebo nepravidelná pracovná doba spôsobuje, že je ťažké alebo až nemožné pre pracovníkov zosúladiť vlastný rodinný život a prácu so starostlivosťou o deti a iné závislé osoby.*

- **Sociálna súdržnosť**

*Voľná nedeľa tradične podporuje nezávislosť osôb na čisto ekonomicky podriadenom životnom štýle. Nedeľa je referenčným základom pre časové usporiadanie štátu a spoločnosti. S výnimkou potreby poskytovať základné služby všeobecného verejného záujmu ako záchranná služba, polícia a zdravotnícke služby, spoločný deň odpočinku vytvára nevyhnutný rámec so zreteľom na kolektívny rytmus času vo všetkých členských štátoch EÚ. Slúži k posilneniu sociálnej súdržnosti v našej spoločnosti. Len dôsledne chránený jeden spoločný voľný deň v týždni umožní občanom podieľať sa na športovom, sociálnom, náboženskom a asociatívnom živote, usilovať sa o kultúrne obohatenie a duchovné blaho, a vytvorí im podmienky pre zapojenie sa do dobrovoľníckych aktivít. Bez tohto dňa by boli ohrozené všetky formy sociálnej interakcie a spoločne stráveného času.“*

„Európska Aliancia za nedeľu,

- *pozýva občiansku spoločnosť (rodiny, športové zväzy, atď.), národné a miestne združenia za voľnú nedeľu, odborové hnutia, sociálne zodpovedných zamestnávateľov, cirkvi a náboženské spoločnosti, aby sa pripojili k tejto aliancii a angažovali sa na podporu ochrany voľnej nedele a primeranej pracovnej doby*
- *vyzýva všetky demokratické politické strany, aby podporili túto našu aktivitu a podnikli nevyhnutné kroky prostredníctvom demokratických inštitúcií a médií smerom k ochrane voľnej nedele a primeranej pracovnej doby.“*

Koniec citácie <sup>6)</sup> zo základného vyhlásenia EAzN.

Založenie EAzN sa pripravovalo niekoľko rokov, dokumenty vznikali v spolupráci odborníkov z rôznych krajín. Využili sa aj skúsenosti aktivistov z Nemecka a Rakúska, v ktorých vyvíja aktivitu aliancia za nedeľu už dlhšiu dobu, pritom je zaujímavé, že tieto krajiny majú aj v súčasnosti zatvorené obchody v nedeľu. Asi nechcú prísť o voľnú nedeľu v rámci prijímanej a odporúčanej legislatívy EÚ. Iniciatívy EAzN sú v súčasnosti predmetom konzultácií v Európskom parlamente, Európskej únii.

Po tomto zoznamení sa s obsahom a cieľmi EAzN, odporúčam do pozornosti si znovu prečítať KKC o slávení nedele. <sup>9)</sup> a Dies Domini apoštolský list Jána Pavla II o svätení nedele <sup>5)</sup> Povzbudivé.

Príklady dvoch vyjadrení za voľnú nedeľu:

- *„Voľná nedeľa má byť lepšie chránená na úrovni EÚ.“ Túto požiadavku „Aliancie za voľnú nedeľu – Rakúsko“ zdôraznil biskup Ludwig Schwarz, ktorý má na starosti Alianciu na ochranu nedele v rámci Biskupskej konferencie Rakúska. 10)*
- *Anna Záborská, europoslankyňa za SR, jedna zo zakladajúcich členov EAzN: „Spolu so štyrmi kolegami z Talianska, Francúzska, Nemecka a Poľska som predložila písomné vyhlásenie o zachovaní nedele ako voľného dňa. Táto moja iniciatíva ide naprieč politickým spektrom, kolegovia reprezentujú Európsku ľudovú stranu, Stranu európskych socialistov, Alianciu liberálov a demokratov pre Európu a Úniu pre Európu národov. Považujeme voľnú nedeľu za jeden zo základných pilierov európskeho sociálneho modelu. V tomto bode sa zhodnú cirkvi rovnako aj odbory po celej Európe.“ <sup>11)</sup>*

Na záver chcem zdôrazniť, že problém obnovenia voľnej nedele nie je jednoduchý a vyznačuje sa rozmanitosťou pohľadov. Myšlienku voľnej nedele je najskôr potrebné dostať do vedomia verejnosti a získať pozitívne alebo prinajmenšom neutrálne prijatie. Preto bude nevyhnutné, aby prebehli otvorené verejné diskusie v jednotlivých krajinách EÚ. Uvažuje sa aj s odštartovaním petície, ktorá by mala mať celoeurópsky charakter.

Nuž, všetko bude závisieť od toho, ako sa k tomu postavíme my, veriaci a občania. A akým dielom sme ochotní prispieť svojim časom, energiou, .... k obnoveniu voľnej nedele aj v obchode. Či prevládne ľahostajnosť a apatia, veď nech to niekto vybaví, ... ja sa pripojím až na konci, keď sa už budú črtáť znaky úspechu. Dúfam, že zodpovednosť prevládne.

Mária Guregová

Použité skratky:

KKC – Katechizmus Katolíckej cirkvi, SSV, 1999

EAZN – Európska alianca za nedeľu European Sunday Alliance

COMECE - Rada biskupských konferencií Európskej únie

Literatúra:

1. KKC, str. 306 (1166)/ (Druhý vatikánsky koncil, konšt, Sacrosanctum Concilium.)
2. Tamtiež str. 306 (1167)
3. Tamtiež
4. Sväté písmo v elektronickej podobe [www.svatepismo.sk](http://www.svatepismo.sk)
5. **JÁN PAVOL II., DIES DOMINI**, Apoštolský list Svätého Otca Jána Pavla II. biskupom, duchovenstvu a veriacim o svätení nedele  
<http://www.kbs.sk/?cid=1117285446>
6. European Sunday Alliance <http://www.europeansundayalliance.eu/>
7. Tamtiež  
<http://www.europeansundayalliance.eu/site/foundingstatement/textofthefoundingsstatement>
8. (zástancovia pro choice)
9. KKC, str. 816 Nedeľa a odpovedajúce body v registri
10. Biskup Schwartz: Chrániť voľnú nedeľu na úrovni EÚ, Viedeň, 3.3.2011 (KAP) 014 163
11. Anna Záborská : Je voľná nedeľa súčasťou európskeho kultúrneho dedičstva?  
<http://blog.aktualne.centrum.sk/blogy/anna-zaborska.php?itemid=456>

Mária Guregová, narodila sa v roku 1942, teraz na dôchodku, štúdium matematiky absolvovala v roku 1964 na Prírodovedeckej fakulte (teraz Fakulta matematiky, fyziky a informatiky) Univerzity Komenského v Bratislave, pracovne pôsobila na SVŠT (teraz STU), na UK a v SAIA. Oblasť záujmu: vzťah vedy a viery, celoživotné vzdelávanie a verejné otázky.